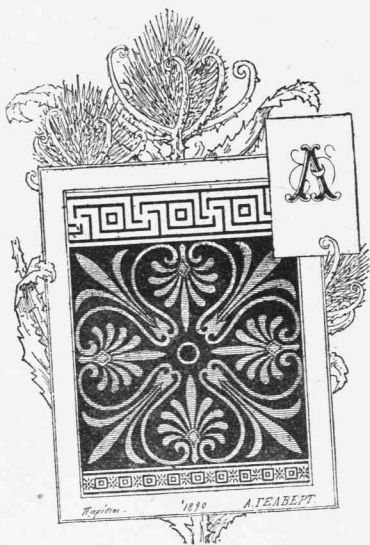

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΗΜΕΤΕΡΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Φίλε κ. 'Ι. Ἀρσένη,

ΗΕΑΣΗΣ ἤδη τῆς θερινῆς περιόδου τῆς παρ' ἡμῖν θεατρικῆς κινήσεως, ὀλίγα τινὲς λέξεις, ἐκφερόμεναι ἐπὶ τῇ λήξει ταύτῃ περὶ τῆς τάσεως, ἣν ἔτι ἐπιδείκνυται ἡ σύγχρονος παρ' ἡμῖν δραματικὴ παραγωγὴ, δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν τῆς προσφιλοῦς μοι «Ποικίλης Στοᾶς» περιτταὶ ἢ ἀνωφελεῖς, ἂν μάλιστα ὑποτεθῇ ὅτι ἡ τάσις αὕτη, προϊόν οὔσα ταπεινῆς καὶ ἀνθηλληρικῆς μορφώσεως καὶ μερικῆς κοινωνικῆς εὐτελείας, πλημμελῶς ὑφίσταται, καὶ πλημμελέστερον ἔτι μένει ἀπρόσβλητος, ὡσεὶ μὴ ὑπῆρχον ἐν τῷ μεγάλῳ Ἑλληνικῷ κοινῷ οἱ δυνάμενοι κατ' αὐτῆς νὰ ἐξεγερθῶσιν.

Οὐδεὶς ἀληθῶς δύναται ν' ἀρνήθῃ ὅτι ἡ ζωὴ ἡ ἐκδηλουμένη ἀπὸ τινος ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ ἡμετέρου θεάτρου διὰ τῆς διδασκαλίας πρωτοτύπων δραματικῶν προϊόντων εἶνε φαινόμενον οὐκ ὀλίγον εὐάρεστον, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς βεβαίως δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ πρωτότυπος αὕτη ζωὴ ἔχει δυστυχῶς τοῦτο πρότιστα καὶ κυριώτατα τὸ πρωτότυπον, ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ εὐρίσκειται σχέσει οὔτε πρὸς τὰ ἔθνη καὶ οὔτε πρὸς τὰ καθ' ὅλου κοινωνικὰ ἡμῶν ιδεώδη. Οὔτε ἡ πατρίς οὔτε τὸ ἔθνος οὔτε ἡ θρησκεία οὔτε ἡ ἀγνότης καὶ τὰ συναισθήματα τῆς ἐστίας τῆς οἰκογενειακῆς οὔτε ἡ φιλία οὔτε ἄλλο τοῦ Ἑλλήνος ιδεώδες οὐδὲν, οἷον ἔτι ἀνεξίτηλον

παρμένει ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς μείζονος καὶ ὑγιεστέρως μερίδος τῶν ἐλευθέρων ἡμῶν συμπολιτῶν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ πάντων σχεδὸν τῶν μὴ ἐλευθέρων ἡμῶν ἀδελφῶν, — οὐδὲν, λέγομεν, τοιοῦτον ἱερὸν συναίσθημα ἐξεδηλώθη δυστυχῶς μέχρι τοῦδε ἀπὸ τῆς σκηπῆς τοῦ νεωτάτου ἡμῶν θεάτρου κατὰ τρόπον γενναῖον καὶ σθεναρὸν, κατὰ τρόπον ὑπομιμνήσκοντα ἡμᾶς ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες. Ἀντὶ πάσης ταιαύτης ὑγιούς καὶ ἀληθοῦς ποιητικῆς ἐκδηλώσεως εἶδομεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δραματικὰ ἐπινοήματα ἄμοιρα πάσης ποιητικῆς ἐμπνεύσεως, ἐνδεῆ πάσης καλλιτεχνικῆς εὐφυΐας, ἀγεννῆ ἢ καὶ κακοῦ τὴν τε καθ' ὅλου προαίρεσιν καὶ τὰς καθ' ἑκάστην περιπετείας, ῥυπαρὰ καὶ χυδαῖα τὴν γλῶσσαν καὶ μόνον διατελοῦντα ἐν χρηματικαῖς σχέσεσιν ἐξαγωγικοῦ μὲν ἐμπορίου, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς εὐπίστους καὶ εὐαπατήτους θεατάς, εἰσαγωγικοῦ δὲ ἐμπορίου, καθ' ὅσον ἀποβλέπει εἰς τοὺς κερδοσκοποὺς ποσοστοθήρας δραματικούς δῆθεν ποιητάς. Ὀλίγαι, ὀλίγισται μᾶλλον ἐξαιρέσεις, ἐπὶ τῶν πρώτων δακτύλων τῆς ἐτέρας τῶν χειρῶν ἀριθμοῦμεναι, δὲν δύνανται βεβαίως νὰ ληφθῶσιν ἐνταῦθα πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐνθα ἐξετάζεται καὶ ἐκτιμᾶται ἡ τάσις ἡ καθολικὴ.

Ἄλλοτε, ὡς γνωστὸν, ὑπεστηρίχθη παρ' ἡμῖν ἐν προσωπικῇ φιλολογικῇ ἔριδι ὅτι ἡ εὐτέλεια τῆς ἡμετέρας ποιητικῆς καθ' ὅλου παραγωγῆς ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν ποιητικῆς ἀτμοσφαιρας, προερχομένην ἐκ τῆς ἀπαρνήσεως τῶν ἐπὶ δουλείας πατρίων ἡθῶν καὶ ἐκ τῆς μὴ μέχρι τοῦδε ἐπικοινωνίας πρὸς τὸν πνευματικὸν τῆς Δύσεως βίον τὸν δικὴν Κρόνου δημιουργοῦντα καὶ καταλόντα καθ' ἑκάστην νέα φιλοσοφικὰ συστήματα. Ἀλλὰ τὸ αὐστηρὸν συμπέρασμα τῆς ἀτοπωτάτης ταύτης γνώμης θὰ ἦτο οὐχὶ ὅτι στεροῦμεθα ἕνεκα τούτου ποιήσεως ἀλλὰ μόνον ὅτι τὰ τοῦ Βύρωνος, τοῦ Λαμαρτίνου, τοῦ Goethe ἢ τοῦ Alfred de Musset. Τὴν ἔλλειψιν ἡμεῖς τῶν τοιούτων προϊόντων, μὴ ἀποτελούντων βεβαίως τὸ ὅλον μηδὲ τὸν πυρῆνα τῆς ποιήσεως, δὲν θεωροῦμεν τὸ παράπαν σπουδαῖον ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν φιλολογίᾳ. Περὶ τῶν δημοτικῶν δὲ ἰδίως ἄσμάτων παρατηροῦμεν ἐν παρόδῳ ὅτι ταῦτα ἐτιμήθησαν καὶ ὑπερετιμήθησαν παρ' ἡμῖν κατὰ πανοῦργον καὶ γελοῖαν ὑποκρισίαν ἕνεκεν οὐδενὸς ἄλλου λόγου ἢ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς χυδαίας γλώσσης, τοῦ εἰδῶλου τούτου τῶν ἀμαθῶν καὶ τῶν μισελλήνων, καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ δῆθεν μουσικώτατα ἔπη τοῦ δῆθεν ἀθανάτου Σολωμοῦ ἐχρησίμειυσαν εἰς δολίους καὶ μηχανορῥάφους ἀγύρτας ὡς βάσεις πρὸς ὑποστήριξιν οὐχὶ τῆς δημώδους ὡσαύτως ἀλλὰ τῆς λοιμώδους μιγάδος ἐκείνης καὶ τερατώδους γλώσσης, ἣν ἐγέννησαν ἡ πώρωσις τοῦ νοῦ καὶ ἡ πῆρωσις τῆς καρδίας ἀπὸ τοῦ πρώτου αὐτῆς ἀπειροκάλου ἐπινοητοῦ μέχρι τῶν ἐσχάτων καὶ αἰσχίστων αὐτοῦ ἀκροῦθων. Ἄν πιστεύσωμεν δὲ μάλιστα εἰς τὸν σοφώτατον καὶ εὐκρινέστατον κύριον Ἰωάννην Ψυχάρην, ἡ μόνη ἀληθὴς φιλολογικὴ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος δόξα εἶνε — τί, φρονεῖτε; — ὁ Σολωμός (!!!) καὶ — τίς ἄλλος, νομίζετε; ὁ Βηλαρᾶς (!!!!!) — καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρους βεβαίως τοὺς δύο τούτους τηλαυγείς ἡλίους ὁ μέγας

καὶ ἐθνικώτατος κομήτης ὁ κηρύξας **Τοῦρκου** τὸν Κοραῖν (!!!!!!!) *).

Ἄλλ', ἂν τὴν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν φιλολογίᾳ ἔλλειψιν ἐπῶν, οἷα τὰ δημοτικὰ ἢ τὰ νεώτατα τοῦ Musset καὶ τοῦ Βύρωνος, μηδαμῶς θεωρῶμεν σπουδαίαν, σπουδαιοτάτην τὸναντίον ὑπολαμβάνομεν τὴν παρά τε κριταῖς καὶ ποιηταῖς μὴ διάγνωσιν παρ' ἡμῖν τῆς ποιητικωτάτης τῶν ἀτμοσφαιρῶν, ὅσαι ποτὲ ὑπῆρξαν ἢ δύναται νὰ ὑπάρξωσιν ἐπὶ τοῦ ἡμέτερου πλανήτου. Ἡ ποιητικωτάτη δ' αὕτη ἀτμόσφαιρα εἶνε αὕτη ἡ τρισχιλιετῆς ἱστορία, ἣν ἔχει τὸ ἡμέτερον Ἔθνος,

Ἔθνος δῶσαν εἰς τὰ ἔθνη καὶ τὰ φῶτα καὶ τοὺς νόμους
Καὶ τοὺς δαφνοσκίους πάντας διελθὼν τῆς δόξης δρόμους,

ὡς εἶπεν ὁ πατὴρ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ποιήσεως, ὁ αἰόδιμος Ἀλέξανδρος Σούτσος **). Ἡ ἱστορία αὕτη δημιουργεῖ ἐθνικὴν συνείδησιν, ὅποια παρ' οὐδενὶ ἔθνει ὑπάρχει, καὶ ἡ δύναμις τῆς συνειδήσεως ταύτης ἐπιτείνεται διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῆς καταστάσεως, ἐν ἣ διατελοῦσιν ἡμαίμονες ἀδελφοὶ ἠμῶν ἢ ἀδελφοὶ καὶ ἠμῶν καὶ ἠμῶν κατὰ τὴν πολιτικὴν αὐτοτέλειαν διαφέροντες. Ὀλύμπιον παρελθὼν καὶ μέλλον εὐρύτατον καὶ ἠφαιστεϊῶδες εἶνε τὸ ὄξυγόνον καὶ τὸ ἄζωτον, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ ἀτμόσφαιρα ἡμῶν ἢ ποιητικὴ. Ἄλλὰ ποῦ ὁ ποιητικὸς πνεύμων ὁ ἀναπνέων σήμερον τὴν ζωογόνον ταύτην ἀτμόσφαιραν, ἣν μάλιστα παμμίαιροι καρδοὶ καταγελοῦσιν ἐνίοτε, ἢ κακοῦργοι προθέσεις ἀποπειρῶνται, πρὸς κέντρα λακκίζουσαι, νὰ ἐξαφανίσωσι; Καὶ ποῦ δὲν ὑπάρχουσι σήμερον οἱ ῥυπαροὶ σπόγγοι οἱ ἀπορρόφῶντες πᾶσαν ξενικὴν ἀκαθαρσίαν ἢ πᾶσαν μερικὴν ἐγγχωρίαν ἐννοιῶν ἢ γλώσσης εὐτέλειαν, καὶ μὴ ἐπιδεικνύμενοι αὐτὴν ὡς ἀνακαίνισιν τῆς τέχνης, ὡς πρόοδον αὐτῆς, ὡς δημιουργίαν ἐθνικῆς γλώσσης, ὡς χεῖμαρρόν εὐθυμίας, ὡς καταρράκτην πνεύματος καὶ τέλος μετ' ἐνουπογράφου κυνικῆς θρασυτήτος ὡς **ἀριστουργημάτων** περιεχόμενον ***); Καὶ τὸ κακὸν ἐπ' ἐσχάτων ἔλαβε τοιαύτην φαυλοτάτην ἐπίτασιν, ὥστε κατέστη ἐπάναγκες νὰ μεριμνήσῃ περὶ αὐτῆς ἡ διοικητικὴ ἀστυνομία διὰ καθιδρύσεως λογοκρισίας καὶ δημοσιεύσεως ἐπισήμων ἐδικῶν ἀπαγορευτικῶν διατάξεων! Ἀστυνομικὴ ἀρχὴ φρουροῦσα τὴν κοινωνίαν κατὰ τῶν ἀκοσμιῶν καὶ τῆς αἰσχρότητος τῆς σκηνῆς

*) Ἴδε Jean Psichari ἐν τῇ Revue des Études Grecques 1888 σελ. 200: Solomos et Vilaras qui, tout compte fait, sont la véritable gloire littéraire de la Grèce moderne. Ἐν δὲ τῇ πάσης ἀτοπίᾳ ἐκείνῳ ψηφιδωτῷ τῷ ἐπιγραφομένῳ Autour de la Grèce. κωχόμενος ὁ ἀνόσιος ἄνθρωπος ὅτι «αὐτὸς πρὸ πάντων εἶνε Γάλλος» (Σελ. X: *avant tout, je suis Français*), ἐξυβρίζει ἔπειτα τὸν Κοραῖν ὅτι διέμεινεν Ἕλληνα καὶ δὴ Τοῦρκος (Σελ. XI: *puisqu'il demeura sujet grec, que dis-je? sujet turc jusqu'à sa mort, attendu que la Grèce n'était pas née*).

***) Ἴδε Ἀπομνημονεύματα Ποιητικὰ ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ πολέμου σελ. 121.

****) Ἴδε Γρ. Ε. ἐν τῇ Εἰκονογραφημένῃ Ἑστία 1895, σελ. 218—219: «Φαντασθῆτε τώρα ἂν ἐτόλμων, ἀντικρούων ἕνα κριτικόν, νὰ σᾶς διαβεβαιώσω—ὅπως ἀνθρώπινως εἶχα ὄλην τὴν διάθεσιν, — ὅτι ὁ «Ψυχοπατέρας» εἶνε ἀριστούργημα!».

θεάτρου Ἑλληνικοῦ!!! Finis coronat opus, τὸ τέλος στέφει τὸ ἔργον. Δικαιότερον στέφανον καὶ μᾶλλον ἀνεπιζήλον δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἢ σφαλλομένη καὶ παραπαίουσα αὕτη τρισαθλία σκηνή.

Εἶθε, φίλε κ. Ἀρσένη, τὸ οἰκτρὸν τοῦτο τέλος τῆς δραματικῆς παρ' ἡμῖν τάσεως νὰ προκαλέσῃ ἀνδρικοτέρας σκέψεις καὶ ἑλληνικώτερα συναισθήματα. Ἡ ὑπερβολὴ τοῦ κακοῦ γεννᾷ τοῦλάχιστον ἐνίοτε τὴν θεραπείαν αὐτοῦ. Εἶθε δὲ καὶ αἱ ὀλίγοι αὐταὶ λέξεις, ἐκφερόμεναι διὰ τῆς ἀγνῆς καὶ εἰλικρινοῦς *Ποικίλης Στοᾶς* τῆς μὴ ἐξυπηρετοῦσης συμφέροντα καὶ σκοποῦς κακοῦθων συμμοριῶν καὶ κακοῦθων καταγωγῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ φιλολογικῇ καὶ τῶν γραμμάτων, — εἶθε, λέγομεν, νὰ ἐπιταχῶνται τὴν ποθουμένην καὶ ἀπαραίτητον ἤδη καταστάσαν μεταβολήν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Νοεμβρίου 1895.

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Δ. ΒΑΛΒΗΣ

ΟΛΟΣ Ο ΚΟΣΜΟΣ!!

Ὅταν ἀπὸ τὸ γέλιο σου τ' ἀγέρι βελουδένιο
σκορπᾷ στὴ γῆ βροθύφλλα θροσάτο, μαλακὸ
ὅλος ὁ κόσμος τῆς θροσιᾶς τὸ δάκρυ τ' ἀσημένιο
σοῦ βάνει στέμμα μαγικόν.

Στὰ γαλανὰ τὰ μάτια Σου ὁ οὐρανὸς βαπτίζεται...
κι' ὅταν ξεχνᾷς καμμιά φορά κι' ἀπλώνεις τὴν ἄματιά Σου...
ὅλος ὁ κόσμος, ποῦ γυρνᾷ αἰώνια, μπροστὰ Σου,
σωριάζεται, γκρεμίζεται...

Ὅταν στὰ παιχνιδιάρικα λιγόνεται φιλιὰ Σου
τῆς νηότης Σου τὸ ὄνειρο ποῦ δίπλα σου χαϊδεύεται...
χιλίους γαλάζους οὐρανοὺς στὰ ἄματια τὰ δικά Σου
ὁ κόσμος... ὄνειρεύεται.

Κι' ὅταν ξεχνιέμαι δίπλα Σου καὶ σμίγουν τὰ φιλιὰ μας,
ὁ ἥλιος ἀπ' τὴ δύσι του γιὰ νὰ μᾶς δῆ γυρίζῃ...
ἢ γῆ ν' ἀκούσῃ, στέκεται, τὰ λόγια τὰ τρελλὰ μας...
"Ὅλος ὁ κόσμος... γονατίζει..."

(1895)

M***

ΣΤΗ ΦΛΥΑΡΗ

Ὅλω λέει, ὄλω λέει
Τὸ γλυκὸ Σου στοματάκι
Καὶ ποτὲ δὲν εἶναι τρόπος
Νὰ κλεισθῇ κι' αὐτὸ λιγάκι.
Μ' ἂν καμμιά φορά θυμώσω
Γιὰ τὸ πολυμίλημά Σου
Μὲ τὰ χεῖλια μου θὰ κλείσω
Τὰ χεῖλάκια τὰ δικά Σου.

(1895)

Λ.